

Nemzetközi hungarológiai kongresszus Bécsben

Hungarológia – magyarságtudomány. Irodalom, nyelv, néprajz, történelem, szociológia, film, színház, zene, tudományszervezés, kutatás, nem utolsósorban oktatás, nevelés. Mindezekkel a kérdésekkel foglalkozó komplex tudomány a hungarológia. A II. kongresszus szervezése az igen sikeres 1981-i budapesti után közvetlenül kezdődött, és 1986. szeptember 1–5. között zajlott le Ausztria fővárosában. Témája: *A magyar nyelv, irodalom, történelem, és néprajz a Duna-völgyi népek kultúrájával kölcsönhatásban, különös tekintettel a XVIII–XIX. század és a XIX–XX. század fordulójára.*

Ennek a témának megfelelően – és persze a bejelentett előadásokhoz igazítva – alakult ki a kongresszus hét szekciója. Az első: *Művelődési pluralitás a Duna-völgyi népek kultúrájában, különös tekintettel Bécs és a magyar főváros szerepére.* E szekció üléseire 26 előadás készült.¹ Tizenöt lényegében Bécs–Budapest, illetve Magyarország összefüggéseivel foglalkozott. Hat szentelt figyelmet más szomszéd népek művelődésének.² A második szekció témája: *Nemzeti kérdés, irodalom, irodalomtudomány.* Itt az osztrák–magyar vonatkozások kissé háttérbe szorultak; a huszonnégy előadás közül 10 kifejezetten a magyar szellemi élet kérdéseit tárgyalta, a négy német–magyar tárgyú dolgozat mellett öt közvetlenül Duna-medencei közös, illetve magyar–román problémát vetett fel.³ A harmadik szekcióba néprajztudományi előadások kerültek: *A paraszti polgárosodás kérdései a Duna völgyében. A népi kultúra fellendülése és hanyatlása.* Tizenhét előadásból kettő közvetlen osztrák–magyar összefüggéseket tárgyalt, hat „belső” kérdésekkel foglalkozott, a többiben kelet-európai összehasonlító szempontok érvényesültek. Néprajzi témájú volt a negyedik szekció is: *A népművészet, mint a nemzeti kultúra forrása* címmel. A tizennyolc előadásból három volt osztrák–magyar témájú, kettő elemezte az erdélyi népművészetet, egy pedig – kissé eltérve a kongresszus szabta időhatártól – a burgenlandi magyarság létkérdését és benne a nyelvtudomány és a népművészet segítő szerepét fejtegette.⁴ Az ötödik szekció *A két századforduló irodalmi-művészeti irányzatai* címet viselte. Huszonnégy előadásából hat tárgyalta az osztrák–magyar kapcsolatokat, négy pedig közép-kelet-európai összehasonlításra törekedett. A hatodik szekcióba, amelynek témája *A nyelvtudomány szerepe a nemzeti kultúra fejlődésében,* huszonöt előadást soroltak. Ezek közül öt tárgyalta osztrák (német) vonatkozásokat, és ebben a szekcióban kapott helyet a legtöbb nemzeti kisebbségekkel foglalkozó előadás, mindenekelőtt jugoszláviai szerzők tollából. A hetedik szekció a *Történelem, kultúra és nyelv* címet viselte. Tizenhat előadása közül kettő volt osztrák témájú, itt találhattuk viszont a magyar irodalom bolgár, grúz, angol és vietnami kapcsolatairól szóló dolgozatokat. A plenáris ülések előadásai is hasonló arányt

mutatnak. A tizenegy előadó közül kettő kifejezetten osztrák–magyar témáról szólt, a többi előadás pedig természeténél fogva – főelőadásként – kelet-közép-európai szintézisre törekedett a hungarológia különböző ágai-ban.

A bécsi kongresszuson szerencsésen ötvöződött a tudomány és a politika. Tudományos eszközökkel sikerült bizonyítani, hogy az egykor mindennek, csak pozitívnak nem értékelt osztrák–magyar összefüggések mennyi hasznot, értéket jelentenek főleg a magyar művelődés számára. Ez annál is inkább fontos, mivel beigazolódott, hogy egykor ellenségeskedő népek, államok, néprétegek mai kapcsolatait a régi ellentétek már nem akadályozzák. Ehhez járul még az a politikai eredmény is, miszerint az osztrák–magyar jószomszédi viszony a két különböző társadalmi rendszerű ország között nem akadályozta hungarológiai kongresszus rendezését. A védnökséget kancellári-miniszterelnöki-miniszteri szinten látták el, jelezve, a politika érdeklődését a tudomány eredményei és lehetőségei iránt. Utóbb *Németh G. Bélának az Új Írás* nemzetvitájában volt olyan megnyilvánulása, hogy Magyarország ugyancsak nehezen létezhetett volna 1867–1918 között Ausztria nélkül.⁵ Ez akkor is igaz, ha nemzeti tartásunkat, gerincünket az osztrákellemesség határozta meg. A realitás más volt. A fejlődés szimbolikus értékű eredményének tekinthető, hogy az első külföldi hungarológiai kongresszusra éppen az osztrák fővárosban került sor.

A kongresszus helye is indokolta az osztrák témák rendszerességét valamennyi szekcióban, feltűnő viszont a szomszédos országok rendkívül alacsony számú részvétele. Nem csupán előadó, vitapartner, hozzászóló volt kevés elsősorban Romániából, a Szovjetunióból és Csehszlovákiából, hanem a magyar kutatók is igen-igen kevésszer nyúltak a román, az ukrán és a szlovák nemzeti művelődés magyar vonatkozásaihoz. A konferencia elbírt volna legalább annyi ilyen témát, mint amennyit az osztrák–magyar összefüggéseknek szenteltek. Ez természetesen legkevésbé az osztrák rendezők és a *Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság hibája*. Az osztrák hungarológia újabban sokkal élénkebb, mint többi szomszédunké vagy akár a mi „ausztrológiánk” napjainkban felülmúlja romanológiánkat, ukranológiánkat, szlovakológiánkat. Pedig legalább annyi közös témánk lenne velük, mint az osztrák szomszédainkkal. Nem véletlenül nevezte *Kiss Gy. Csaba* előadása „magyarországi irodalmaknak” az 1918. előtti országterület írásbeliségét.⁶

A kongresszus témája két századfordulót jelölt meg: a XVIII–XIX., illetve a XIX–XX. századét. Az időhatár rugalmas volt, a század negyvenes éveitől a következő negyvenes évekig, tehát akár fél évszázadot is markolhatott a kutató. Az előadások szűkre szabott ideje miatt mindenki éppen csak a probléma lényegét érinthette, izelítőt adhatott csupán kutatási eredményeiből, ami az elhangzottak publikált formájában inkább használható lesz, mint a bécsi egyetemen egy időben hét teremben folyó előadások követése. Ám ebből a csupán néhány hallott, többségében cím-ből, illetve a szerző egyéb munkásságából következtetett előadásból is nyilvánvaló, hogy a kongresszus a napjainktól viszonylag messze eső századfordulók ellenére rendkívül mai témákat vetett fel. Akár az osztrák–magyar szellemi kapcsolatok köztudati szintű helyretételének szükségességére, akár térségünk nemzeti kisebbségeinek problémájára gondolunk. És rendkívül tanulságos, kiütkeresésre ösztönző az is, ami hiányzott a kong-

resszusról. Mindenekelőtt az egykori magyarországi irodalmak kölcsönösen belterjes vizsgálata. Hiszen ne feledjük, hogy hosszú időn át azonos államban, azonos társadalmi-gazdasági életben fejlődtek, s ennek figyelembe nem vétele legalább olyan elrugaszkodás a valóságtól, mintha mindenáron pozitív kapcsolatokat keresnénk ott, ahol nem léteznek.

JEGYZETEK

1. Valamennyi jelentkező nem jutott el Bécsbe, dolgozataik azonban minden bizonnyal megjelennek majd a kongresszus nyomtatott anyagában.
2. *Horváth* Károly: A szimbolikus-filozofikus költemény a kelet-európai irodalmakban (Mickiewicz, Krasiński, Lermontov, Madách, Eminescu, Vrchlický), illetve *Bécsy* Tamás *A Duna-völgyi népek rajza* a XIX–XXI. század fordulójának magyar drámairodalmában. Milena *Cesnaková* a mai Szlovákia területén a XVIII–XIX. században folyó színjátszásról, *Wojatsek* Károly pedig Arany Jánosnak a szlovák irodalomra tett hatásáról Karol Tomiš a magyar irodalom szlovák fogadtatásáról ejtett szót.
3. Különösen tanulságos volt e szekcióban *Pomogáts* Béla: A nemzeti kérdés és a magyar–román kapcsolatok ügye az erdélyi magyar irodalomban a XX. század elején, illetve *Rákos* Péter: Nemzeti kérdés, irodalom-irodalomtudomány Ady kapcsán című dolgozata.
4. *Galambos* Ferenc Iréneusz: A nyelvtudomány és a népművészet szerepe a nemzeti kultúra megtartása és elmélyítése terén Burgenlandban.
5. Új Írás 1984. 12. sz. 44. p. (Mozgó stabilitás vagy múltba meredt statikusság).
6. Kiss Gy. Csaba: Kontext der ungarländischen Literaturen am Anfang des XX. Jahrhunderts.

